

De geschiedenis rond het carillon van Oudewater

OUDEWATER. Oudewater is (en voor een klein deel was) in het bezit van een merkwaardig samenspel van klokken; het lijkt welhaast een klokkenmuseum in het klein. Allereerst bezit het 9 klokjes van gieter Gerrit Both, gegoten in de jaren 1599—1609 (de meesten zijn van 1601); 4 klokken van Eijsbouts, gegoten in 1923, (deze klokken zijn nu in de smeltkroes verdwenen omdat ze geen historische waarde hadden); 6 klokken van Claes Noorden en Jan Albert de Grave van het gietjaar 1711 en één klok van Claude Fremy, gegoten in 1684. Al deze klokken zijn, met uitzondering van die van 1923, als carillonklokken niet meer bruikbaar omdat hun huidige klankkleur zeer afwijkt van hun oorspronkelijke stemming.

Te stemmen zijn deze klokken bijna niet meer. De allerkleinste klokjes van 1711 zouden nog bruikbaar gemaakt kunnen worden, maar omdat ze zo klein zijn zouden ze nimmer het karakter van het carillon kunnen bepalen. De gieter Gerrit Both staat bekend als onbekwaam vanwege de kwaliteit van zijn gietwerk. Dat trachtte hij dan te verbeteren door het tinpercentage in zijn klokken uitzonderlijk hoog te maken, n.l. ongeveer 23%. Ook Claude Fremy was een slecht gieter, het was een opvolger van Pieter Hemony. Met uitzondering van de klokken van 1923 zijn alle klokken hiervoor genoemd van grote historische waarde. De Both-klokken die het eigendom van Oudewater zijn, zijn ook de enige werkstukken die van deze Both bewaard gebleven zijn. Ook van C. Fremy en J. A. de Grave bestaan nog slechts weinig exemplaren.

Luidklokken

Oudewater bezit vier oude luidklokken. Een klok van 722 kg van Joris Waghevens in 1511 door hem te Mechelen gegoten. De klok was gearst, werd in de twintiger jaren gelast en barstte toen weer. Nu is deze klok in Denemarken opnieuw gelast en weer in de toren geïnstalleerd. Verder is er een klok van gieter Johannes Gobelinusz Moer gegoten in 1500 en met een gewicht van 1844 kg. Van deze gieter bestaan er slechts twee exemplaren in Nederland. Ook een klok van Willem van Wou is in de toren opgehangen, ook deze klok dateert uit het begin van de 16e eeuw en weegt 977 kg. Deze klok is ook vrij zeldzaam want van gieter van Wou zijn er in Nederland slechts zes goede exemplaren bekend. Van de gieter Joris Waghevens zijn er 5 bekend. Een heel bijzonder klokje is het z.g. „Vrouwenklokje“, een klokje van 89 kg en daterend uit de 14e eeuw. Op het klokje komen geen ornamenten of teksten voor en het is gegoten zonder sjablone. Het is wat schril van geluid en het werd gebruikt bij begrafenissen van vrouwen. Het luidde het laatst, onder het motto: „de vrouw heeft altijd het laatste woord“. Misschien zou het zinvol zijn dit luiden in ere te herstellen.

Nieuw carillon 1950

In 1950 werd een nieuw klokkenstel aangeschaft dat in de toren een plaats kreeg, dus niet in de voor de beiaard bestemde klokkenkapel boven aan de stadzijde van de toren. Immers er waren nog steeds plannen om de oude Both-klokken daarin op te hangen. Door de slechte kwaliteit van de Both-voorslag waren deze klokken zelfs niet meer bruikbaar om er wijzjes op te laten horen bij het hele en halve uur.

Al in 1956 begon men met besprekingen om het in 1950 aangeschafte 33-klokken tellende klokkenstel met 7 uit te breiden en de klokkenstoel te verbeteren omdat het carillon zo slecht uitklonk. In de jaren dat de N.H. Kerk en de toren in restauratie waren werden die besprekingen met de regelmaat van de klok voortgezet. Van 1962 t/m 1966 werden alle mogelijke oplossingen bekeken om een goede beiaard in de toren te krijgen en de klokkenkapel weer in zijn oorspronkelijke functie te herstellen.

Er werden acties overwogen zoals in 1964 toen overleg werd gepleegd met de makers van de toenmalige serie Stadhuis op stelten om in het kader van het 700-jarig bestaan van Oudewater gelden in te zamelen voor een beter carillon. In die jaren overwoog ook het Pater Jansen genootschap (opgericht door Sies Numann van Philips) dat in Oudewater haar zetel heeft, gelden bijeen te brengen voor een elektronische speeltafel. Vooral bij deze laatste poging bleef het aan de kant van het genootschap bij „overwegen“. Gedacht werd ook aan de verkoop van de oude Both-voorslag aan het Beiaardmuseum, enz., enz. Uiteindelijk kwam Prof. mr. C. H. Schouten met zijn plannen, om, het bestaande carillon van de omvang van 35 klokken, uit te breiden met 14 klokken (4 zware en 10 lichte) uit particuliere gelden, waardoor een voluit 4-oktaafs beiaard zou worden verkregen. 48 Klokken zouden in de klokkenkapel worden opgehangen, de 49e (extra) klok in de toren om hem tevens als luidklok bruikbaar te doen zijn, en wegens plaatsgebrek in de kapel.

Klokkenstel

Het nu in de toren opgehangen klokken-

stel bestaat gedeeltelijk uit de klokken (35) van het carillon van 1950, waarvan een oktaaf geheel overgegeven is (12 klokjes). Verder zijn door de aktie van Prof. Schouten de volgende klokken verkregen: 1 een klok van 535 kg van de Ned. Herv. Gemeente met als tekst: „O land, land, land, hoor des Heeren woord“, 2 een klok van 375 van de navolgende Oudewaterse bedrijven: VAGU, Brinkers, Gebr. de Korte, De Holl IJssel, N.V. Hage, Fabriek van Melkprodukten der Ver. Zuivelbereider en de Coöp. Raiffeisenbank, 3 een klok van 225 kg van de Ver. v. Chr. Belangen Rehoboth met als tekst Het woord des Heren blijft in der eeuwigheid, 4 een klok van de Stichting waaggebouw van 165 kg. De kleine klokjes dragen de namen van de navolgende schenkers: Dr. C. H. Schouten, Alg. Bank Ned., Amrobank en Ned. Middenstandsspaarbank, gezamenlijk een klok, de Stichting het Weesbestuur der Herv., de plaatselijke afd. van de VVD (met de tekst: „Klink, vrij u nogend in 't geheel“, H. C. Verloop, Notaris J. de Bruijn, tandarts Jansen, Geref. Kerk, Gemeente Hoenkoop, Gemeente Willeskop, en Gemeente Snelrewaard.

De kosten

De kosten aan het wederophangen en het uitbreiden van het carillon bedragen ongeveer f 61.850 (met de voorzieningen aan de luidklokken komt men boven f 70.000) waarvan ongeveer de helft voor rekening van de gemeente is. Voor het hierboven genoemde bedrag werden geleverd: een klokkenstoel, onphangwerken, een compleet stokkenklavier, een automatisch speelwerk (voor 25 klokken), muziekband, slagwerk en luidmotoren, alsook natuurlijk alle verdere bijkomende kleinere dingen. Het is te hopen dat deze beiaard tot vreugde van Oudewaters inwoners en van hen die de stad bezoeken, nog jaren zal klinken.

Overgenomen uit de
SCHOONHOVENSE KRANT
van 10 juni 1968